

POSTANOWIENIE

Dnia 25 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania L.R.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Częstochowie
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 marca 2026 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 26 czerwca 2025 r., sygn. akt III AUa 168/23,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.**

DS

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z 26 czerwca 2025 r. (sygn. akt III AUa 168/23), uchylił zaskarżony wyrok z 13 grudnia 2022 r. (sygn. akt IV U 1144/21) Sądu Okręgowego w Częstochowie w punkcie 2 oraz poprzedzające go decyzje organu rentowego: z 3 września 2021 r., 1 października 2021 r. i 12 kwietnia 2022 r., i przekazał sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

W uzasadnieniu wyroku Sąd odwoławczy stwierdził, że organ rentowy nie rozpoznał istoty sprawy, albowiem wydając zaskarżone decyzje - formalnie w wyniku rozpoznania wniosku ubezpieczonego z 21 czerwca 2021 r., nie odniósł się

w żadnej mierze do roszczenia objętego ww. wnioskiem, tak w zakresie podstawy prawnej przeliczenia - art. 110 ustawy emerytalnej, jak i objętego wnioskiem przychodu z lat 2010-2019, z którego ubezpieczony domagał się przeliczenia świadczenia. Sąd I instancji rozpoznając odwołanie ubezpieczonego, w którym skarżący konsekwentnie domagał się przeliczenia jego emerytury na podstawie art. 110 ustawy emerytalnej w oparciu o przychód z lat 2010-2019, oddalił odwołanie uznając zaskarżone decyzje za prawidłowe, pomimo tego, że zostały one wydane na podstawie art. 111 ustawy emerytalnej i w oparciu o przychód z lat 2009-2018. Zatem także na etapie postępowania sądowego nie doszło do rozpoznania istoty sporu, wyznaczonej treścią wniosku ubezpieczonego z 21 czerwca 2021 r.

Powyższy wyrok został zaskarżony w całości zażaleniem organu rentowego, który zarzucił rozstrzygnięciu naruszenie art. 386 § 4. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji uchylenie wyroku i poprzedzające go decyzje organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, podczas gdy w niniejszej sprawie istota sporu została przez Sąd I instancji rozpoznana, a wydanie wyroku nie wymaga ponownego przeprowadzenia postępowania administracyjnego przez organ rentowy, bowiem żądanie ubezpieczonego zostało już rozpoznane.

Dlatego też organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie wywiedzione w niniejszej sprawie okazało się uzasadnione.

Należy przypomnieć, że postępowanie apelacyjne ma charakter merytoryczny, co oznacza, że sąd drugiej instancji nie może ograniczać się do oceny zarzutów apelacyjnych, lecz musi - niezależnie od ich treści - dokonać ponownie własnych ustaleń, a następnie poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

Zasadne wniesienie apelacji powinno zatem prowadzić przede wszystkim do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a wyjątkowo tylko orzeczenia kasatoryjnego. Z art. 386 k.p.c. wynika, że sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w trzech wypadkach: w razie stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.). Ponadto, w orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że zaistnienie przesłanek do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, nie statuuje obowiązku, a jedynie możliwość rozstrzygnięcia kasatoryjnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 lipca 2009 r., II PK 311/08, LEX nr 533041; z 13 listopada 2002 r., I CKN 1149/00, LEX nr 75293 i z 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 nr 3, poz. 46).

Jak wspomniano wyżej, w art. 386 § 4 k.p.c. zostały sformułowane przyczyny uchylenia wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania. Są nimi nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy i konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Odnośnie do pierwszej z powołanych przesłanek uchylenia wyroku do ponownego rozpoznania, w orzecznictwie Sądu Najwyższego zauważa się, że Kodeks postępowania cywilnego posługuje się pojęciem „istota sprawy” w wielu miejscach i w różnych kontekstach normatywnych. Ilekroć ustawodawca odwołuje się do pojęcia „istota sprawy”, zawsze nawiązuje do jej *meritum*, a więc do tych czynników postępowania, które warunkują orzeczenia o istocie żądań i twierdzeń stron. Przeważnie ustawodawca czyni to zresztą w celu odróżnienia zagadnień merytorycznych od kwestii czysto procesowych (formalnych, incydentalnych, wypadkowych). „Rozpoznanie istoty sprawy” jest pojęciem węższym niż rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy w ogóle. Nie może być też utożsamiane ani kojarzone z rozpoznaniem tylko kwestii formalnoprawnych. Może ono bowiem oznaczać wyłącznie zbadanie materialnej (istotnej) podstawy żądania pozwu oraz ewentualnie, merytorycznych zarzutów pozwanego. Zatem, *a contrario*, nierozpoznanie istoty sprawy to zaniechanie przez sąd tego właśnie badania (wyrok Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22). W judykaturze pojęcie to interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy,

bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC z 1999 nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, LEX nr 1231340; z 23 listopada 2012 r., I CZ 147/12, LEX nr 1284698 oraz wyroki tego Sądu: z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635 i z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 2). Przykładami nierozpoznanie istoty sprawy są oddalenie powództwa przez sąd pierwszej instancji, z uwagi na przyjęcie braku legitymacji procesowej strony, albo w wyniku stwierdzenia wygaśnięcia lub przedawnienia roszczenia, bez przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego - w wypadku, gdy sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska o wystąpieniu tych podstaw oddalenia żądań (wyroki Sądu Najwyższego: z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22 oraz z 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, LEX nr 55513). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy lub zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania, pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę, rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie, nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda.

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) polega na nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym zaskarżoną decyzją. Chodzi o niedokonanie oceny, czy decyzja jest prawidłowa w świetle przepisów prawa materialnego i na podstawie ustalonego stanu faktycznego (wyroki Sądu Najwyższego: z 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/98, OSNAPIUS 2000 nr 12, poz. 483; z 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264 oraz postanowienia: z 15 maja 2018 r., I UZ 7/18, LEX nr 2555737 i z 28 czerwca 2016 r., I UZ 11/16, LEX nr 2093748; A. Marcianiak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹², wyd.

1, 2019; Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne i zakres jego rozpoznania, w: M. Michalska-Marciniak (red.), Wokół problematyki orzeczeń w postępowaniu cywilnym, Sopot 2015, s. 153 i n.).

Sąd odwoławczy w niniejszej sprawie stwierdził, że organ rentowy nie rozpoznał istoty sprawy, albowiem wydając zaskarżone decyzje - formalnie w wyniku rozpoznania wniosku ubezpieczonego z 21 czerwca 2021 r. - nie odniósł się w żadnej mierze do roszczenia objętego ww. wnioskiem, tak w zakresie podstawy prawnej przeliczenia - art. 110 ustawy emerytalnej, jak i objętego wnioskiem przychodu z lat 2010-2019, z którego ubezpieczony domagał się przeliczenia świadczenia. Z takim stanowiskiem jednak nie sposób się zgodzić. Sąd I instancji rozpoznając odwołanie ubezpieczonego, w którym skarżący domagał się przeliczenia jego emerytury na podstawie art. 110 ustawy emerytalnej w oparciu o przychód z lat 2010-2019, oddalił odwołanie uznając zaskarżone decyzje za prawidłowe. To, że organ rentowy nie dokonał przeliczenia emerytury na podstawie art. 110 ustawy emerytalnej (tak jak tego domagał się wnioskodawca), lecz na podstawie art. 111 ustawy emerytalnej i w oparciu przychód z lat 2009–2018, nie przesądza o nierozpoznaniu istoty sprawy, w rozumieniu przywołanych wyżej przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Organ rentowy dokonał bowiem przeliczenia emerytury, na skutek złożonego wniosku przez ubezpieczonego, a rolą sądu rozpoznającego odwołanie jest w tym przypadku dokonanie oceny, czy przeliczenie to zostało dokonane w sposób prawidłowy – zgodnie z przepisami prawa materialnego, w ustalonym stanie faktycznym sprawy.

Zgodzić należy się ze stanowiskiem organu rentowego zajętym w zażaleniu, że w rozpoznawanej sprawie nie zaistniała przesłanka do wydania wyroku kasatoryjnego, wynikająca z art. 386 § 4 k.p.c., a tym bardziej nie było podstaw do przekazania sprawy do rozstrzygnięcia organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c. Stanowisko Sądu Apelacyjnego nie wskazuje na nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy, a tym samym przez organ rentowy, istoty sprawy, lecz na rozpoznanie jej w sposób, który Sąd II instancji uważa za nietrafny. Zwrócić także należy uwagę, że organ rentowy w toku postępowania (pismo z 19 listopada 2021 r. – k. 24-25) szczegółowo wyjaśnił, przedstawiając wyliczenia, zestawienia wskaźników i wskazał również, że brak jest podstaw do przeliczenia emerytury z zastosowaniem

nowej kwoty bazowej, obowiązującej w dacie zgłoszenia wniosku o przeliczenie. Brak możliwości przyjęcia wysokości wskaźnika podstawy wymiaru emerytury z lat 2010-2019 wynikał z faktu, że ustalony wskaźnik 235,38% był niższy od dotychczas przyjętego przez organ rentowy. Nadto w toku postępowania sądowego w I instancji, Sąd również zobowiązał organ rentowy do wykazania i ustalenia podstawy wymiaru emerytury, biorąc pod uwagę przychód za 2010-2019 – co zostało wykonane i złożone do akt sprawy (k. 20-23).

Podzielając zatem zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Najwyższy, z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

DS.

[a.ł]